

Novák Anikó

ZENE – BESZÉD – IRODALOM

Music – Speech - Literature

A művészetek egymást átható jellegének poétikai-filozófiai kutatása jellemezte a IV. Kontextus Konferenciát, amelyet a Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium szeptember 28-án rendezett meg Szabadkán, a Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karon.

A tanácskozás résztvevői *A vajdasági magyar irodalom interkulturális kontextualizációja* című projektum tagjai, az Újvidéki és a Pécsi Tudományegyetem tanárai, doktoranduszai, kutatói, név szerint dr. Orbán Jolán, dr. Hózsza Éva, Fekete J. József, dr. Boros János, mgr. Horváth Futó Hargita, dr. Csányi Erzsébet, Novák Anikó, Beke Ottó, Roginer Oszkár és Bús Natália.

Az előadások az irodalom és a zene közti eredendő, szoros kapcsolatot járták körül többféle nézőpontból.

ORBÁN JOLÁN, a Pécsi Tudományegyetem Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszékének tanára *Zene–írás–irodalom* címmel értekezett. *Ouverture és továbbtétel* címmel HÓZSA ÉVA a nyitány, a klasszikus kezdet és befejezés kérdését helyezte újfajta megvilágításba. FEKETE J. JÓZSEF *A fűga katedrális és a rímhumor akcidentalitása* című dolgozata Bálint Péter, Szögi Csaba és Vasagy Mária regényeinek zeneiségét mutatja be. BOROS JÁNOS a Pécsi Tudományegyetem Filozófia Tanszékének tanára *Zene–irodalom–filozófia* címmel a filozófia eszköztára révén közelítette meg a konferencia témáját, a zene lokalizálását kísérelte meg. HORVÁTH FUTÓ HARGITA a zene és szöveg kapcsolatát Gion Nándor prózájában elemezte. CSÁNYI ERZSÉBET Tolnai Ottó *Rovarházát* Ivan Slamnig egyik regényével vetette össze a ritmusorientáltság, jazzes akkordmenetek, „legyilkolt” ütemek szempontjából. Tolnai opusával foglalkozott NOVÁK ANIKÓ *Zenefosztlányok Tolnai Ottó prózájában* című előadása. BEKE OTTÓ Ladik Katalin fónikus költészetéről értekezett, munkájának címe *A szupraszegmentális elemek sámánútja* volt. ROGINER OSZKÁR Domonkos István *Csárdás* című verséről tartott előadást, *Csárdás avagy a sebesség örvényének kapaszkodása* címmel. BÚS NATÁLIA *Egyszáléknak és rúzsnyomok* című előadásában a női hang megjelenési módjait elemezte Zséda és Palya Bea dalaiban.

A konferencia felhívószövege hangsúlyozza, hogy az irodalom zeneisége a nyelv zeneisége. Az irodalmi mű szerzője alkotás közben egy virtuális belső beszédre, mély morajlásra, bizonytalan és kodifikálatlan monológra, egy pusztán hangtestből álló, komponálódó, valahol éppen születő beszédműre figyel, amely őt magát beszéli el, tőle magától távol, de belül, dobbanásokban, fölfüggesztve

mindazt, ami az elválasztásokról, belsőről és külsőről, íróról és íródóról, láthatóról és hallhatóról gondolható.

Az irodalom és a zene között eredendő, szoros a kapcsolat, közös a lehetetlen gyökér, amit a lírai vers énekelt ősdarabjai is bizonyítanak. Itt a beszéd hangokba fut ki, jouissance-határai (Lacan) a különbség, a differenciális struktúra ellen hatnak, az így szétszóródó hangok meg ugyanakkor mintha visszagyúlnének az érthetőség szigorú rendjébe, mielőtt újra kirebentené őket a formalizálhatatlanság tiszta és metsző feszültsége.

A vajdasági magyar irodalomban Domonkos István a kuplé, Sziveri János a sláger, Fenyvesi Ottó a blues, Ladik Katalin a fonikus áriák, Tolnai Ottó a dzsessz mestere, nincsen is szükség további műfajpoétikai finomításra, annak a demarkációs vonalnak az átlépésére, amelynek ezek a szerzők íróként a túloldalán vannak. Mintha a zene csoportosításának és nevesítésének nyelvi aktusa eleve a transzformációt, a vágást, a mediális csapások erőszakos összemását jelentené be, ahol az átrajzolásoké, a megszakításé, az ellenőrizhetetlen kontaminációé, a preegzisztens mediális agresszióé a fő szó, a legerősebb *hang*, és az elkerülhetetlen *inszkripció*, amely ennek a magvában fortyogó homeosztázisnak (*írás*)képet ad a prezencia, a beszéd és zene történéseinek revelatív elhalasztásával.

Vajon hogyan működik a mediális átvitel zene és irodalom között, hogyan fordul át az egyik medializációs működési stratégia a másikba, miként érinthetik egymás felületét abból a kibogozhatatlan összefonódásból, amely felület és mélység nélküli, amely incesztuózus keveredéseken és kimutathatatlanságokon alapul, ami maga is történéis és ugyanakkor ennek a történéisnek nyoma?

Milyen heteronómiát, pluralizmust kell feltételeznünk, s van-e átfordítási, transzformációs lehetőség a közegek között ezek után; mi a célpontja az esetleges distinkciónak?

A szövegszerűségében megragadott irodalmi produkció mint diszkurzív médium és a zene feltétlen affirmatív jellege között az áthidalhatatlan szakadékot is érzékeljük.

A zene önmagát állítja, ez a prezencia eksztázisa, feltétel nélküli igenlése, tagadást nem ismerő akarása, míg a szövegek diszkrét vágásokra, elkülönülő elemekre, vizuális jelekre és obszcén távolságokra épít.

A beszéd a kettő (?) között átjár, áthall, áttűnik, át- és némelykor *túlél*. Máskor meg csak fölcsendül, áthal(l)gat, miként az analitikus figyelem várakozása: figyelni önnön eseményében az elemzés váratlan irányait, amelyek zene – beszéd – irodalom nyomvonalán elérkeznek.

A tanácskozást a budapesti Nemzetközi Magyarágtudományi Társaság és a Pécsi Akadémiai Bizottság I. Nyelv- és Irodalomtudományok Szakbizottsága Irodalomelméleti Munkabizottságának védnöksége fémjelezte.